

Kapitoly o paměti: Svědecké výpovědi

30. 4. 2013

Eva Literáková

Přehled

- Hlavní faktory, které ovlivňují svědecké výpovědi
 - Reliabilita svědeckých výpovědí
 - Observační schopnosti
 - Návodné dotazování
- Pamatování tváří
- Policejní procedury se svědky
 - Cognitive interview

Hlavní faktory, které ovlivňují svědecké výpovědi

Jak reliabilní jsou svědecké výpovědi?

- Nebo spíše jak *nereliabilní* jsou?
- S vývojem DNA testování bylo v USA propuštěno na 200 vězňů
 - 75 % z nich bylo odsouzeno na základě chybné identifikace svědkem
 - Případ Charlese Chatmana; propuštěn po 27 letech poté, co byl ve 20 letech označen v *lineup* ženou, kterou měl údajně znásilnit.

Naše observační schopnosti I

- Série studií ukázaly, že lidé nejsou schopni zachytit změnu v komplexní situaci, protože vnímání se snaží zachovat plynulost
 - Změna barvy talířů u večeře
 - Změna oblečení hostů
 - Jiný úředník ve stříženém záběru
- Ale co kdybychom se zeptali lidí, zda by takovou změnu zaznamenali?
 - 45 – 78 % ano
 - *Change blindness blindness* (Levine et al., 2002)

Naše observační schopnosti II

- Ve skutečnosti jsme schopni zaznamenat změnu, ale pouze u objektů, na které se přímo díváme
- Dobrá zpráva pro filmaře, špatná zpráva pro oběti a soudce
- Napadení člověk obvykle neočekává a je zaneprázdněn vlastními myšlenkami a plány. Navíc to, co vidí, obvykle trvá jen krátkou dobu

Pamatujeme si to, co jsme očekávali I

- Zkreslení ve směru očekávání lze ilustrovat např. na sportovních utkáních – fanoušci soupeřících týmů si budou klíčové okamžiky pamatovat jinak
- Role ethnicity
 - Dvě videa, v jednom byl pachatelem Švéd (běloch) a ve druhém imigrant (černoch). Přesnost rozpoznání v *lineup* (4+4) byla 30 %, lépe rozpoznávali vlastní pachatele vlastního etnika, mnohem častěji však byli označeni nevinní imigranti
 - Zkreslení dle reprezentace etnik v kriminálních statistikách

Pamatujeme si to, co jsme očekávali II

- Pro mnoho kriminálních činů existuje schéma
 - Např. bankovní lupiči jsou muži
- Studie – video + paměťový test
 - Lidé si lépe pamatují informace, které jsou v rámci schématu
 - Nejednoznačné informace mají tendenci interpretovat jednoznačně v rámci schématu
 - Hůře si pamatují ne-schematické informace

Kvíz

Návodné dotazování I

- Retroaktivní interference (informace, které se dozvíme až po události)
- Při použití slova „*smashed*“ nebo „*hit*“ uváděli respondenti odlišné odhady rychlosti u stejných videí
 - Slovo je spojeno s očekávanou rychlostí
 - Mění ovšem i vzpomínku – lidé v podmínce „*smashed*“ si častěji pamatovali rozbité sklo, které však na videu nebylo

Loftus & Palmer (1974)

Návodné dotazování II

- Proaktivní interference (informace, které se dozvíme před událostí)
 - Chyby se také objevují častěji, pokud před událostí (videem) obdržíme informace stejného druhu (např. u videa krádeže den předem slyšíme povídku o krádeži)
- Možný zdroj chyb – *source misattribution*

Some good news

- Nepřesnosti ve výpovědi je možné zmírnit systematickým dotazováním (jeden detail za druhým postupně od začátku do konce)

Bekerian & Bowers (1983) in BEA (2009)

- *Misinformation acceptance*
 - Akceptujeme nepřesné informace v průběhu dotazování

Loftus (1992) in BEA (2009)

- Zkreslené jsou obvykle periferní informace a menší detaily, centrální detaily bývají vybaveny správně (např. jaká zbraň byla použita)

Individuální rozdíly

- Věk – výpovědi dětí a starších osob jsou méně přesné
 - Starší lidé mají větší tendenci vybrat někoho z *lineup*, když tam skutečný viník není, jsou silněji ovlivněni návodnými otázkami, navíc jsou si svými odpověďmi více jistí
 - „*Own age bias*“ lidé lépe rozpoznávají jiné stejného věku, jako jsou sami (platí i u starších)

Jistota svědka

- Soudci jsou ovlivněni jistotou (my také)
- Jistota je však slabým prediktorem přesnosti
- Srovnání – v testu obecných znalostí obvykle dokážeme právně vyjádřit jistotu správnosti naší odpovědi (máme zkušenost s tím, zda jsme horší nebo lepší, než ostatní)
 - Při svědecké výpovědi odhadujeme stejnou úroveň správnosti, chybí kontextuální srovnání
- Ovlivnění: *confirmatory feedback*

Vliv úzkosti a násilí

- Násilí způsobuje, že si svědek pamatuje více „centrálních“ detailů, méně periferních aspektů
- *Weapon-focus effect* – pokud je přítomna zbraň, svědek se soustředí na zbraň a méně na okolní detaily
 - 49 vs. 33 % správně označených pachatelů (*weapon, no-weapon condition*)
 - V laboratorních výzkumech se ukazuje, že jde o vliv kontextu, ne hrozby
 - Jedná se ale spíše o laboratorní artefakt, efekt se u skutečných případů neukazuje

Stres a úzkost

- Správné identifikace u nízké vs. vysoké úrovně stresu v situaci: 54 vs. 42 %
- Množství správně vybavených detailů u nízké vs. vysoké úrovně stresu v situaci: 64 vs. 52 %

Table 1. Recall of Briefing and Target Information by Condition

Information and performance measure	Exertion condition		No-exertion condition	
	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>
Briefing (cued recall)				
Number correct	18.32	5.06	21.20	4.85
Accuracy rate	.83	.09	.88	.08
Incidental target (free recall)				
Number correct	2.52	2.63	4.36	2.64
Accuracy rate	.70	.30	.90	.12
Critical target (free recall)				
Number correct	6.77	2.47	8.19	2.29
Accuracy rate	.88	.13	.95	.08

Hope et al. (2012)

Pamatování tváří

Showups vs. lineups

Rozpoznávání tváří

- Tváře jsou specifická kategorie, odlišná od objektů
 - Existují lidé, kteří mají selektivně narušenou schopnost rozpoznávat tváře – *prosopagnosie*
- „Maskování“ výrazně zhoršuje schopnost rozpoznat tvář
- Lépe rozpoznáváme tváře, kterým jsme přisoudili nějaké psychologické charakteristiky, než pouze ty, které studujeme z hlediska jednotlivých prvků (např. nos, uši apod.)

A

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

Nevědomá transference

- Svědkové velmi často vyberou z *lineupu* člověka, který stál poblíž činu, pokud v *lineupu* není pachatel přítomen
 - Až 3x častěji vyberou *bystandera*, než člověka, který nebyl poblíž – rozpoznají tedy tvář, ale nesprávně ji ohodnotí
- Příběh Donalda Thomase, který se zabýval nereliabilitou svědeckých výpovědí
 - Byl náhodou v Austrálii, žena jej označila za násilníka (byla znásilněna, když se dívala na program, ve kterém vystupoval)

Verbal overshadowing

- Rozpoznání pachatele je horší poté, co svědek podá jeho popis
- Proč?
 - Poté, co svědek podá popis, má vyšší tendenci označit kohokoliv z *lineupu*

Cross-race effect

- Běloši přesněji rozpoznávají bělochy, černoši černochy
 - Vliv expertízy ve vlastní rase?
 - Vliv *ingroup* – *outgroup* efektu?
 - Lépe rozpoznáváme *ingroup*, když jsou prezentováni v kontextu

Policejní procedury se svědky

Lineups

- *Simultaneous vs. sequential lineups*
- *Simultaneous*
 - Přítomen je pachatel a další jemu podobné osoby
- *Sequential*
 - Prezentováni jsou podezřelí po jednom
- Sim.: 40 % identifikovali pachatele, 20 % nevinného podezřelého, 40 % neidentifikovalo
- Seq.: redukce *false positives* o 50 %, snižuje se však také počet správně rozpoznaných

Dotazování svědka

- Snaha o co nejvyšší přesnost výpovědi
- Pravidla *cognitive interview*:
 - Mentální rekonstrukce prostředí a osobního kontaktu, ke kterému v průběhu činu došlo
 - Povzbuzování k výpovědi o každém detailu, jakkoliv může být periferní
 - Pokusit se popsat incident několika různými způsoby (v různém pořadí)
 - Pokusit se uvést incident z různých úhlů pohledu, včetně pohledu svědka a pachatele

Cognitive interview I

- Je založeno na základních poznatcích o lidské paměti
 - Co nejvyšší překrytí kontextu vybavení a kontextu ukládání
 - Paměťové stopy jsou komplexní a obsahují různé druhy informací – mohou tedy být také vybaveny různými „cestami“ (nálada...)

Cognitive interview II

- Kriminalisté by měli minimalizovat rušivé prvky, povzbudit svědka k tomu, aby mluvil pomalu, umožňovat pauzy mezi odpovědí a následující otázkou, přizpůsobit jazyk individuálnímu svědkovi, vkládat interpretační komentáře, pokusit se zredukovat úzkost svědka, vyhnout se posuzování a osobním komentářům, vždy znovu projít svědkův popis událostí a osob.

Cognitive interview III

- Jak efektivní je kognitivní interview?
- Ve srovnání se standardním interview a hypnózou poskytuje více správných odpovědí
- http://www.psychologicalscience.org/journals/pspi/pspi_10_6.pdf

Pitfalls and Opportunities in Nonverbal and Verbal Lie Detection

Aldert Vrij¹, Pär Anders Granhag², and Stephen Porter³

¹University of Portsmouth, ²University of Gothenburg, ³University of British Columbia

Psychological Science in the
Public Interest

11(3) 89-121

© The Author(s) 2010

Reprints and permission:

sagepub.com/journalsPermissions.nav

DOI: 10.1177/1529100610390861

<http://psl.sagepub.com>

Z laboratoře do soudní síně

Z laboratoře k soudu

- Víme o vlivu *change blindness*, očekávání, vlivu informací před a po činu, vlivu jistoty, nevědomé transference, verbálním zastínění, zaměření na zbraň...
- Jsou tato zjištění relevantní pro použití u soudu?
 - Rozdíly – svědek vs. poškozený, metodologické rozdíly (délka prezentace tváře)...

e.literakova@gmail.com

Konzultace: úterý 14 – 16

DĚKUJI ZA POZORNOST